

V

VERENIGING VAN NEDERLANDSE KUNSTHISTORICI

N

Bulletin
Kunsthistorici

**‘Échte inclusiviteit
gaat om het
creëren van
gelijkwaardigheid’
Interview met
Nynke Feenstra**

P. 4

**2018:
Goede voornemens van
kunsthistorici**

P. 9

**Prijswinnaar
aan het woord:
George Sanders**

P. 14

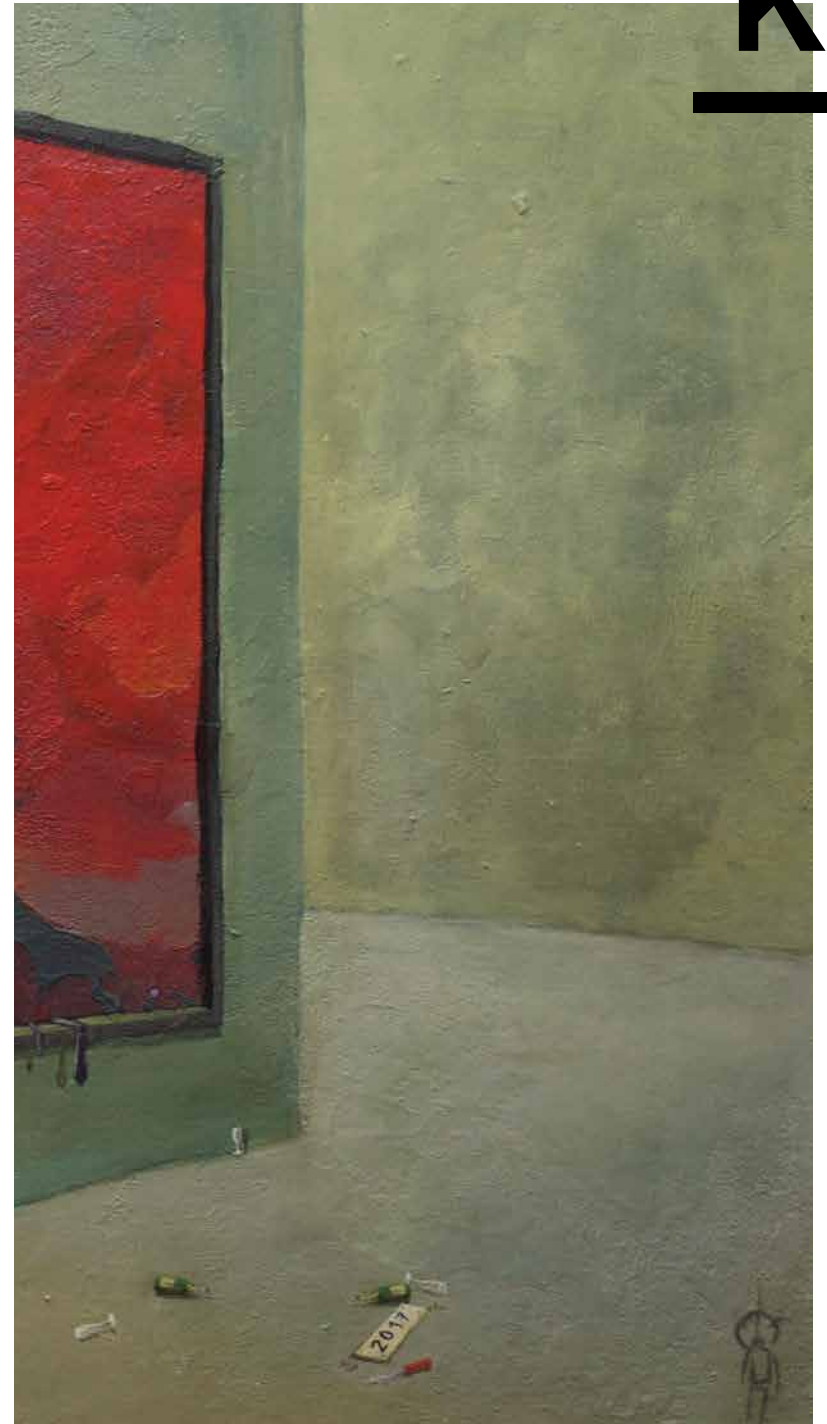
Terugblik 2017

P. 20

en meer...

K

BULLETIN 2017 /3

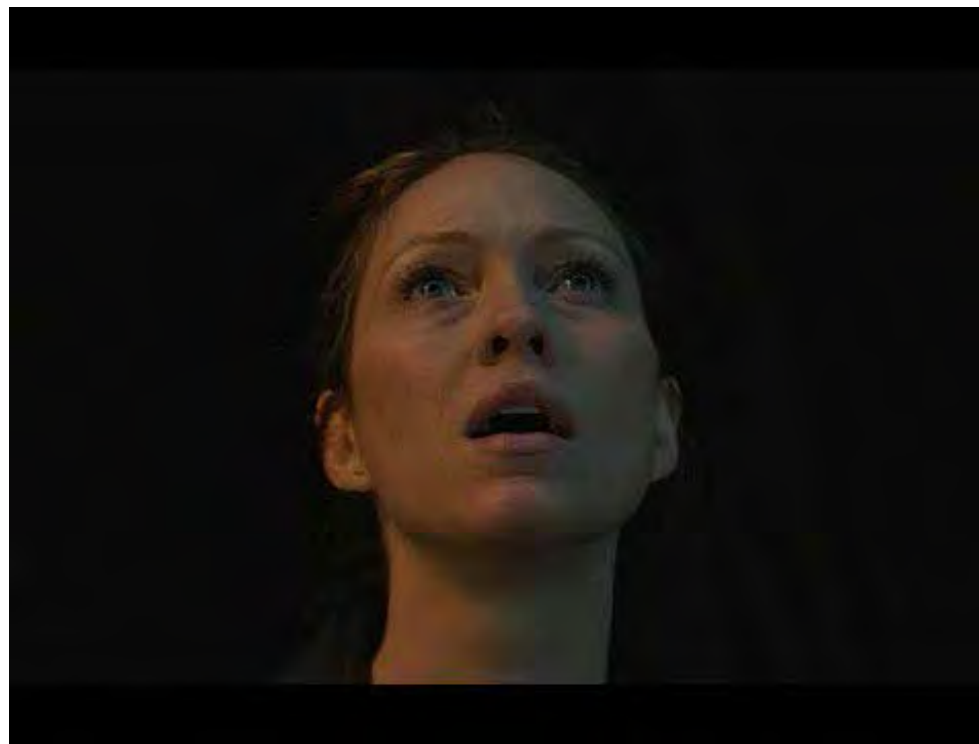

Openbaar Kunstbezit

De verkoop van ‘The Last Da Vinci’ bij Christie’s hield de gemoederen onder kunstliefhebbers de afgelopen tijd behoorlijk bezig. De combinatie van een gewiekste marketingstrategie en een ongeëvenaarde verkoopprijs: dat maakt de tongen wel los. Opvallend genoeg was een van de filmpjes die voor deze campagne werd gemaakt, onbedoeld wellicht, juist een krachtig pleidooi voor het behoud van kunst in het publieke domein. Ruim 4 minuten lang toont *The Last Da Vinci: the World is Watching* de reacties van het publiek tijdens een van de kijkdagen voor Da Vinci’s *Salvator Mundi* in New York.

We zien een reeks bekende en onbekende personen – jongeren, ouderen, mannen en vrouwen uit alle denkbare windstreken – langskomen. Op hun gezichten is ontroering, verstilling, fascinatie en emotie te lezen. Alles culminerend in de conclusie: dit werk moet onder de mensen blijven. Even zag het er naar uit dat het werk in een privécollectie zou verdwijnen, maar inmiddels is bekend geworden dat het toch voor het publiek te zien zal zijn in het recent geopende Louvre Abu Dhabi.

Het belang van publiek kunstbezit reikt natuurlijk veel verder dan alleen het werk van de grootsten onder de kunstenaars. Alle musea – groot of klein, (inter)nationaal of regionaal, met een kunst- of een historische collectie – bewaren, onderzoeken en ontsluiten voor ons en toekomstige generaties objecten die ertoe doen. Of het nu gaat om beleving van schoonheid, beleving van het verleden of beleving van de eigen identiteit: kunst verrijkt ons leven. Collecties vertellen een verhaal en zonder verhalen zijn wij mensen als een lege schil. Als je erin knijpt, hou je niet veel meer over. Daarom verdienen musea en andere presentatie-instellingen maatschappelijke en politieke steun.

Screenshot van *The Last Da Vinci: the World is Watching*

Na de westerstorm onder Rutte I en het grijze weer onder Rutte II, kondigt Rutte III een voorzichtig vriendelijk zonnetje aan. We moeten het afwachten, maar zijn ook zeker zelf aan zet. We moeten namelijk (nog) meer de boer op. *Be good and tell it*. Een strategie die werkt. Musea boeken het ene bezoekersrecord na het andere; de museumkaart ging bijna aan haar succes ten gronde. Maar ook de aard van het bezoek verandert. Musea ontwikkelen zich steeds meer tot zogenaamde *third spaces*, plekken naast het leven in huiselijke en werksfeer, waar mensen graag naartoe gaan. Een plek van ontmoeting en verrijking. Een plek voor debat. Voor alle denkbare groepen van jong tot oud. In oktober waren we met de Kunsthistorische Dag te gast in het

Groninger Museum. Een museum met meer dan alleen een gevarieerd tentoonstellingsaanbod: talrijke activiteiten voor kinderen (t/m het oplossen van de stakingsdag van juffen en meesters op 5 oktober jl.) en een succesvol programma voor Alzheimerpatiënten en hun mantelzorgers rond de aansprekende werken van de kunstenaars van De Ploeg. Het is maar een voorbeeld.

Zo werken we op diverse fronten aan meer maatschappelijk draagvlak voor cultuur en uiteindelijk is dat de sleutel tot het behoud van kunst in het publieke domein. Want vroeger of later zet maatschappelijk draagvlak zich om in financieel draagvlak. Kijk eens hoe het de Vereniging Rembrandt is gelukt om op steeds grotere schaal particuliere steun te genereren voor nieuwe aankopen door Nederlandse musea. We zien daarbij ook steeds vaker dat musea samenwerken om kunst te behouden. Neem de aankoop van Rembrandts *Marten Soolmans* en *Oopjen Coppit* in 2015 (Rijksmuseum en Louvre). Of zeer recent de aankoop door vier musea van de collectie Krekel, een indrukwekkende verzameling zilver uit de periode 1880-1940 (Museum Boijmans van Beuningen, Gemeentemuseum Den Haag, Nederlands Zilvermuseum en Drents Museum). Inventiviteit is het nieuwe motto bij versterking van de Collectie Nederland. Vroeger noemden we dat Openbaar Kunstbezit. De Engelse National Trust, de organisatie die talrijke monumenten en prachtige kunstcollecties onder haar hoede heeft, weet het nog beter te verwoorden in haar motto *Forever, for everyone*. Voor altijd, voor iedereen. Daar klinkt meer emotie in door. Er liggen ook in 2018 en daarna weer tal van kansen tot versterking van het publieke kunstbezit in het verschiet. Mijn wens is dat we die kansen – individueel en vooral collectief – met vindingrijkheid weten te pakken. Samen op de bres voor de Collectie Nederland!

Annette de Vries
voorzitter

Annette de Vries

Nynke Feenstra, © A.M. Minnaard fotografie

‘Échte inclusiviteit gaat om het creëren van gelijkwaardigheid’

Interview met Nynke Feenstra

Door Eline Levering

Nynke Feenstra promoveert aan de Universiteit Leiden op de inclusiviteit en toegankelijkheid van musea. Vier jaar geleden liep zij, tijdens haar Researchmaster Arts & Culture, stage bij Museumnacht Amsterdam. ‘Zij hebben een diversiteitsbeleid, maar deden nog niets voor mensen met een beperking. Ik ben toen een project voor doven gestart en ontdekte dat Nederlandse musea heel erg ontoegankelijk zijn en zich daar ook helemaal niet bewust van zijn. Ik schaamde me ervoor dat het in Nederland zo slecht geregeld is ten opzichte van bijvoorbeeld Amerika en Engeland. Vanuit Museumnacht Amsterdam kreeg ik de vraag of ik beleid wilde ontwikkelen op dit gebied en ook het Van Gogh Museum vroeg me om een programma voor doven, blinden en doofblinden te ontwikkelen. Zo ben ik me er verder in gaan verdiepen.’

Ander perspectief

De ontoegankelijkheid van musea voor bijvoorbeeld mensen in een rolstoel is iets waar iedereen zich wat bij kan voorstellen: trappen en hoge drempels springen in het oog. Voor de toegankelijkheid voor bijvoorbeeld doven ligt dat anders. Die ontoegankelijkheid is veel minder zichtbaar, vertelt Nynke: ‘Mensen denken vaak: je kunt zien, dus dan kun je ook naar een museum. Maar de ontoegankelijkheid voor

Omdat dove mensen vaak niet gewend zijn om naar musea te gaan, missen er ook nog veel gebaren om over kunst te kunnen praten. Die worden nu ontwikkeld, maar veel tolken missen die informatie nog.

doven ligt anders. Veel doven zijn heel trots op hun identiteit en delen een cultuur, de dovencultuur. Dove mensen ervaren het museum als iets uit de horende wereld. Doven hebben een ander perspectief waarmee rekening moet worden gehouden. Zij ervaren de wereld anders en vinden in een museum nu vaak geen herkenning. Daarnaast is de informatie in musea vaak moeilijk te begrijpen voor doven. Het Nederlands is immers niet hun moedertaal. Ook veronderstelt de informatie in musea vaak vrij veel voorkennis. Die is bij doven vaak minder

aanwezig, omdat het dovenonderwijs erg gericht is op het leren van Nederlands.’

Musea in Gebaren

Het project Musea in Gebaren is opgericht door Foam Fotografiemuseum Amsterdam en Wat Telt! Er is daarbij heel bewust gekozen voor het opleiden en werken met dove rondleiders. Niet alleen om te kunnen rondleiden in de moedertaal van doven, maar vooral omdat je dan het dovenperspectief in het museum hebt. Het gaat dus verder dan het vertalen van een museumtekst naar Nederlandse Gebarentaal. Omdat dove mensen vaak niet gewend zijn om naar musea te gaan, missen er ook nog veel gebaren om over kunst te kunnen praten. Die worden nu ontwikkeld, maar veel tolken missen die informatie nog. Het instrueren van tolken is dus ook van groot belang. Best een complex proces. Het ontwikkelen van die nieuwe gebaren is heel leuk en interessant om te zien. Ik was laatst bij een bijeenkomst waar gebaren voor alle kunststromingen werden ontwikkeld, zodat ik kon meedenken vanuit mijn

Musea in Gebaren, © Foam fotografiemuseum Amsterdam

kunsthistorische achtergrond. Vooral het gebaar voor Dadaïsme vind ik erg leuk geworden: alsof iets op z'n kop wordt gezet.’

Paradox

‘Ik studeerde af op toegankelijkheid voor doven, omdat die groep nog helemaal vergeten werd. En ik heb ervoor gekozen om te gaan promoveren op toegankelijkheid omdat daar nog weinig theoretisch fundament voor was, en ik

daarnaast op een paradox stuitte. Toegankelijkheid betekent voor mij niet dat iedereen iets aparts wordt voorgeschoteld en iedereen in een apart hokje zit, maar dat iedereen een waardevolle ervaring kan opdoen in het museum. Maar om dat te kunnen bieden, moet je weer heel erg de groep apart zetten om te kijken waaraan behoefte is. Die spanning is heel interessant. Je ziet nu dat er in de afgelopen vier jaar al veel

Toegankelijkheid kan zich ook anders dan op fysieke terreinen bevinden. In mijn onderzoek vraag ik me af wat het betekent om een inclusief museum te zijn: op praktische gebieden maar ook inhoudelijk.

gebeurd is: het bewustzijn is ontstaan en er worden voor verschillende groepen speciale programma's ontwikkeld. Dat is stap één, om kennis te ontwikkelen over de verschillende groepen. Maar het doel van mijn onderzoek richt zich op de vraag hoe je het museum zo kunt inrichten dat toegankelijkheid vanzelfsprekend is. Ik kijk dus ook naar de geschiedenis van musea: op welke manieren is er toegang geweest en voor welke typen publiek?

Hokjes

'In het politieke en publieke debat gaat het nu voortdurend

over toegankelijkheid en inclusiviteit. Maar er wordt dan vrijwel alleen gesproken over fysieke toegankelijkheid en culturele diversiteit. Toegankelijkheid kan zich ook anders dan op fysieke terreinen bevinden. In mijn onderzoek vraag ik me af wat het betekent om een inclusief museum te zijn: op praktische gebieden maar ook inhoudelijk. Binnen groepen is natuurlijk ook sprake van een grote diversiteit. Je hebt niet dé blinden, dé doven enzovoorts. Dat maakt het heel complex. Hoe kun je in een museum recht doen aan die diversiteit? Er komen nu wel meer groepen naar het museum, maar iedereen blijft in zijn eigen 'hokje'. Echte inclusiviteit is als er ook uitwisseling tussen verschillende groepen ontstaat. Het gaat om het creëren van gelijkwaardigheid. Je ziet bijvoorbeeld dat andere bezoekers vaak de programma's voor doven of blinden ook interessant vinden, zoals het aanbod van zintuiglijke prikkels bij een kunstwerk. Als iemand in gebarentaal over een schilderij vertelt, is dat voor iedereen prachtig om te zien, het brengt een werk tot leven. Die

gelijkwaardige uitwisseling is essentieel.'

Als iemand in gebarentaal over een schilderij vertelt, is dat voor iedereen prachtig om te zien, het brengt een werk tot leven.

Theorie en praktijk

Nynke promoveert parttime als buitenpromovendus en werkt daarnaast ook in de praktijk. 'Dat is noodzakelijk bij dit onderwerp. Ik werk nu bijvoorbeeld samen met het bedrijf Intergo aan het ontwikkelen van een QuickScan voor musea, om te kijken hoe het met de toegankelijkheid zit. In januari is namelijk nieuwe wetgeving ingegaan, een verbod op discriminatie vanwege een beperking bij het aanbod van goederen en diensten. Dat betekent voor musea eigenlijk een verplichting om toe te werken naar 'algemene toegankelijkheid'. Maar wat houdt dat precies in? Vaak moet

er heel veel gebeuren en remt dat musea af. Met de QuickScan kijken we in een paar dagen naar de toegankelijkheid: 'van heel praktische zaken, zoals de routing, naar meer inhoudelijke: voelt iedereen zich welkom in het museum, en wat is er aan informatie te krijgen? We maken onderscheid tussen dingen die snel te realiseren zijn en dingen waarin geïnvesteerd moet worden.'

Kennis delen

De afgelopen jaren is er al veel gebeurd bij musea, vertelt Nynke. Er zijn musea die structureel programma's voor blinden of doven aanbieden. Heel enthousiast is ze over 'Onvergetelijk museum', een programma van het Van Abbemuseum en het Stedelijk Museum voor mensen met dementie en hun dierbaren. Afgelopen september lanceerden zij de website www.onvergetelijkmuseum.nl die fungeert als een startkit voor anderen. 'Je vindt er bijvoorbeeld informatie voor rondleiders en baliepersoneel, trainingen en goede voorbeelden uit de praktijk. Ik vind het geweldig dat die kennis gedeeld wordt. Zo stapt

niet iedereen opnieuw in dezelfde valkuilen en kan dit een beweging worden.'

Een ander mooi voorbeeld is een project van Ons' Lieve Heer op Solder, dat fysiek niet voor iedereen toegankelijk is. Nynke vertelt: 'Zij ontwikkelden een iPad-tour voor duo's. Bij dit project bleef degene die niet naar binnen kon beneden, met een iPad. De ander had ook een iPad en ging naar boven. Degene die beneden bleef, had echter cruciale informatie voor de ander. Hierdoor ontstaat een gelijkwaardige uitwisseling. Je hebt iets van elkaar te leren. Daar moet altijd naar gestreefd worden.'

MAAK JE MUSEUM STAP VOOR STAP TOEGANKELIJKER

Voor 2018 hoopt Nynke dat het bewustzijn in musea nog groter wordt en dat toegankelijkheid hoog op de agenda komt. Toegankelijkheid is niet alleen een onderwerp voor als er extra geld is. Het kan ook in kleine stapjes. Bijvoorbeeld hiermee:

- Begeleiders van (doof)blinden of tolken hebben gratis toegang**
- Leer je servicemedewerkers hoe ze een blind of doof persoon benaderen, of een paar basisgebaren**
- Communiceer op je website duidelijk over welke toegankelijke faciliteiten je wel of niet aanbiedt**
- Zorg dat je teksten van de audiotour ook in print beschikbaar hebt, zonder wollig taalgebruik en met korte zinnen**

Heb je vragen of wil je meer informatie over dit onderwerp? Neem dan contact op met Nynke Feenstra via n.h.feenstra@hum.leidenuniv.nl of kijk op www.nynkefeenstra.com

Stel jij de nieuwe VNK-bibliografie samen?

Beeldende kunst en kunstnijverheid tot 1550

De VNK brengt ieder jaar een bibliografie uit waarin zo volledig mogelijk publicaties uit een specifiek veld van de kunstgeschiedenis worden opgesomd. Voor de VNK-bibliografie 2018 is het de beurt aan publicaties uit de periode 2013 t/m 2017 die betrekking hebben op Beeldende kunst en kunstnijverheid tot 1550. Er moet een lijst samengesteld worden met alle publicaties over dit onderwerp die door Nederlandse kunsthistorici zijn geschreven tussen 2013 en 2017. De VNK biedt voor deze opdracht een vergoeding. Er wordt uitgegaan van een tijdsbesteding van ca. 160 uur. Binnen deze uren zou je de lijst publicaties samenstellen, de aanvullingen die door kenners uit het veld gesuggereerd worden verwerken en van de belangrijkste publicaties de kaft inscannen. Die kaften worden gebruikt wanneer de bibliografie en de inleiding – die naar aanleiding van de bibliografie door een prominente kunsthistoricus geschreven wordt

V

VERENIGING VAN NEDERLANDSE KUNSTHISTORICI

N

Bibliografie

Beeldende kunst en kunstnijverheid
1700-1850

(2012-2016)

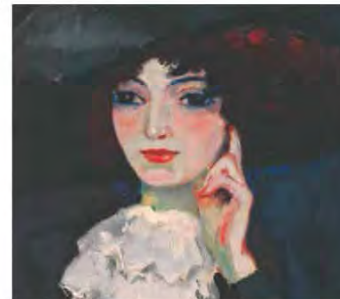
Samengesteld door
Loes Scholten

2017

K

BIBLIOGRAFIE 2017

**Heb je interesse in deze opdracht?
Laat dit dan zo snel mogelijk, maar in ieder geval voor 10 januari weten bij Eline Levering (office-manager VNK) via secretariaat@kunsthistorici.nl.**

– worden gecombineerd in een opgemaakte versie die online op de website van de VNK verschijnt en wordt opgenomen in bibliotheekcollecties. Een overzicht van eerder verschenen bibliografieën is [hier te vinden](#).

Reageren

De VNK richt zich voor het samenstellen van de bibliografie op net afgestudeerden en freelancers. Heb je interesse in deze opdracht? Laat dit dan zo snel mogelijk, maar in ieder geval voor 10 januari weten bij Eline Levering (office-manager VNK) via secretariaat@kunsthistorici.nl.

We ontvangen graag je cv en een korte motivatie waarom je geschikt bent voor deze opdracht. Uiteraard strekt het tot aanbeveling wanneer je goed thuis bent in de Beeldende kunst en kunstnijverheid tot 1550.

2018: De goede voornemens van kunsthistorici

In dit bulletin blikken we verderop terug op al het moois dat 2017 gebracht heeft. Maar december is ook de maand om vooruit te kijken. We vroegen kunsthistorici: wat is jouw kunsthistorische voornemen voor 2018?

Jan Six
Directeur,
Jan Six Fine Art B.V.

‘Het lijkt me fantastisch wanneer 2018 een jaar wordt waarin een nog sterkere band gemaakt wordt tussen de kunsthandel, de musea en de restoratoren. Hoe meer ogen, meer zielen en meer gedachten, hoe meer inzicht, kennis en vooral vreugde in het vak.’

Lidewij de Koekkoek
Directeur Museum Het Rembrandthuis

2018 staat voor mij in het teken van twee belangrijke projecten: de voorbereiding voor het Rembrandtjaar 2019, waarbij wij in het voorjaar van 2019 Rembrandts sociale netwerk in kaart brengen en in het najaar – in samenwerking met het Rijksmuseum - de laatste ontwikkelingen in materiaal technisch onderzoek naar zijn werk presenteren. De mens en de maker dus. Het tweede grote project betreft de toekomst van het Rembrandthuis zelf: een masterplan ontwikkelen voor de uitbreiding en modernisering van het museumcomplex, met specifieke aandacht voor het museale verhaal. Mijn goede voornemen: om samen met mijn team deze dromen in daden om te zetten!

Fotograaf: Ivo Hoekstra
© Mauritshuis, Den Haag

Femke Hameetman
Hoofd Educatie Mauritshuis

‘Mijn goede voornemen voor 2018 is bijdragen aan *scientific literacy* in Nederland. Wetenschapswijsheid – in Nederlandse vertaling- is het vermogen om - gevoed door nieuwsgierigheid - vragen te kunnen stellen over de wereld om je heen, antwoorden te kunnen zoeken en deze op waarde te kunnen schatten. Bij het Mauritshuis is het wetenschappelijk onderzoek naar schilderkunst uit de Gouden Eeuw van topniveau en dat delen we graag met andere wetenschappers én komend jaar ook met een breder publiek. Van 26 februari tot en met 11 maart 2018 kunnen onze bezoekers kennismaken met het onderzoek dat we doen naar *Meisje met de parel*, het beroemdste schilderij van het museum. Het technisch onderzoek vindt plaats in de ‘Gouden Zaal’ en zal een unieke kans zijn de eerste fase van dit onderzoek van dichtbij mee te maken.’

Fotograaf: Najib Nafid

Wieteke van Zeil
Schrijft als kunsthistoricus en journalist o.a. de serie Oog voor Detail in de Volkskrant
wietekevanzeil.nl

Kunst is voor iedereen, en kunst is geen huiswerk. In 2018 wil ik in mijn werk nog meer de nadruk leggen op kijken: gewoon blijven staan voor een werk, en je ogen vertrouwen. Vergeet de theorie, de chronologie en de stijlen, gun je ogen eerst dat kunstwerk. Als je met aandacht kijkt, roept het kunstwerk vanzelf vragen op, wat leidt tot meer nieuwsgierigheid. Komende zomer verschijnt mijn tweede boek ‘Goed kijken begint met negeren’ over kunstdetails, waarin ik mijn kijkervaring en -plezier deel, tips geef, en experts uit meerdere disciplines vertellen over de kunst van het kijken.

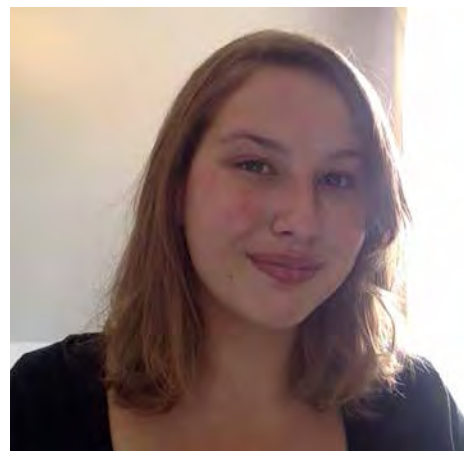
Mayken Jonkman
*conservator negentiende-
eeuwse kunst,*
**RKD – Nederlands Instituut
voor Kunstgeschiedenis,
Den Haag**

‘In 2018 blijf ik nog even in Parijse sferen: ik wil graag verder met mijn proefschrift over Nederlandse kunstenaars die naar Parijs reisden tussen 1789 en 1914; ik hoop in 2020 te promoveren. Het lijkt me geweldig om de diepte in te gaan en van alles te leren over de meer theoretische aspecten van ons prachtige vak. Tegelijkertijd hoop ik vooral heel veel mooie en bijzondere kunstwerken te zien.’

Meta Knol
*Directeur Museum
De Lakenhal*

‘Elke week zie ik de restauratie en uitbreiding van Museum De Lakenhal vorderen. We zien in 2018 uit naar de oplevering van een zorgvuldig gerestaureerde Laecken-Halle en een spectaculaire nieuwbouw, waarin de nieuwe collectiepresentatie kan schitteren als nooit tevoren. Kunsthistorisch Nederland is van harte welkom bij de feestelijke heropening in het voorjaar van 2019!’

Anne van Dam
*Buitenpromovendus
Universiteit Leiden /
Adviseur Cultuureducatie
Kunstgebouw*

‘In 2018 ga ik een vliegende start maken met de uitvoering mijn promotieonderzoek naar de kunstgeschiedenis als academisch discipline in Duitsland. Na 2 jaar opstarten wil ik eindelijk mijn onderzoeksvraag vastleggen, hoofdstukken in de steigers zetten en mijn bronnen bepalen!’

Illustratie door Pieter Douwes

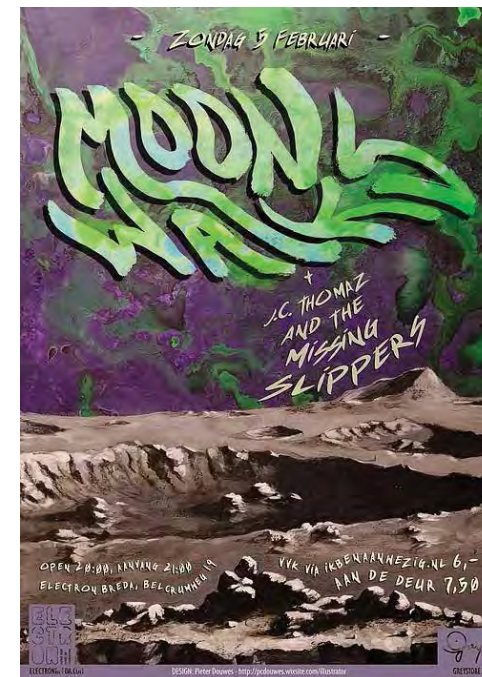

Over de illustrator Pieter Douwes

Pieter Douwes is eindejaarsstudent aan de kunstacademie AKV st. Joost te Breda, in de richting Illustratie. In zijn werk kiest hij vaak voor schildertechniek (acryl / olieverf), omdat er dan meer leven in zijn werk komt. Hij vangt spannende sferen in zijn werk en is in zijn beelden op zoek naar vervreemding. Als illustrator wil Pieter de kijker niet slechts een plaatje voorschotelen bij een stuk tekst maar ook de toeschouwer zelf verder laten fantaseren over wat hij ziet.

Voor dit eindejaarsnummer van het Bulletin Kunsthistorici verbeeldde Pieter Douwes het jaar 2017 als een feest dat voorbij is en geeft hij een inkijkje in 2018: een nieuwe horizon.

Portfolio via
<https://pcdouwes.wixsite.com/illustrator>

George Sanders met gouden penning van stadhouder Willem III.

Prijswinnaar aan het woord: George Sanders

Op de Kunsthistorische Dag op 6 oktober 2017 in het Groninger Museum werd de Karel van Manderprijs uitgereikt. In dit bulletin laten we de prijswinnaar aan het woord.

De Karel van Manderprijs wordt sinds 1958 jaarlijks toegekend voor een bijzonder waardevolle publicatie op het gebied van beeldende kunst of architectuur. Toonaangevende laureaten uit het verleden zijn Jan Emmens, Eddy de Jongh en Henk van Os. De Karel van Manderprijs 2017 is uitgereikt aan George Sanders voor ‘Het present van Staat; de gouden ketens, kettingen en medailles verleend door de Staten-Generaal, 1588-1795’, waarop hij in 2013 aan de Universiteit Leiden promoveerde. George Sanders (1961) is conservator bij het Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden. Dit is gehuisvest in Paleis Het Loo. Hij beheert de omvangrijke verzameling Nederlandse en buitenlandse ridderorden en onderscheidingen én de collectie Oranjepenningen van Paleis Het Loo.

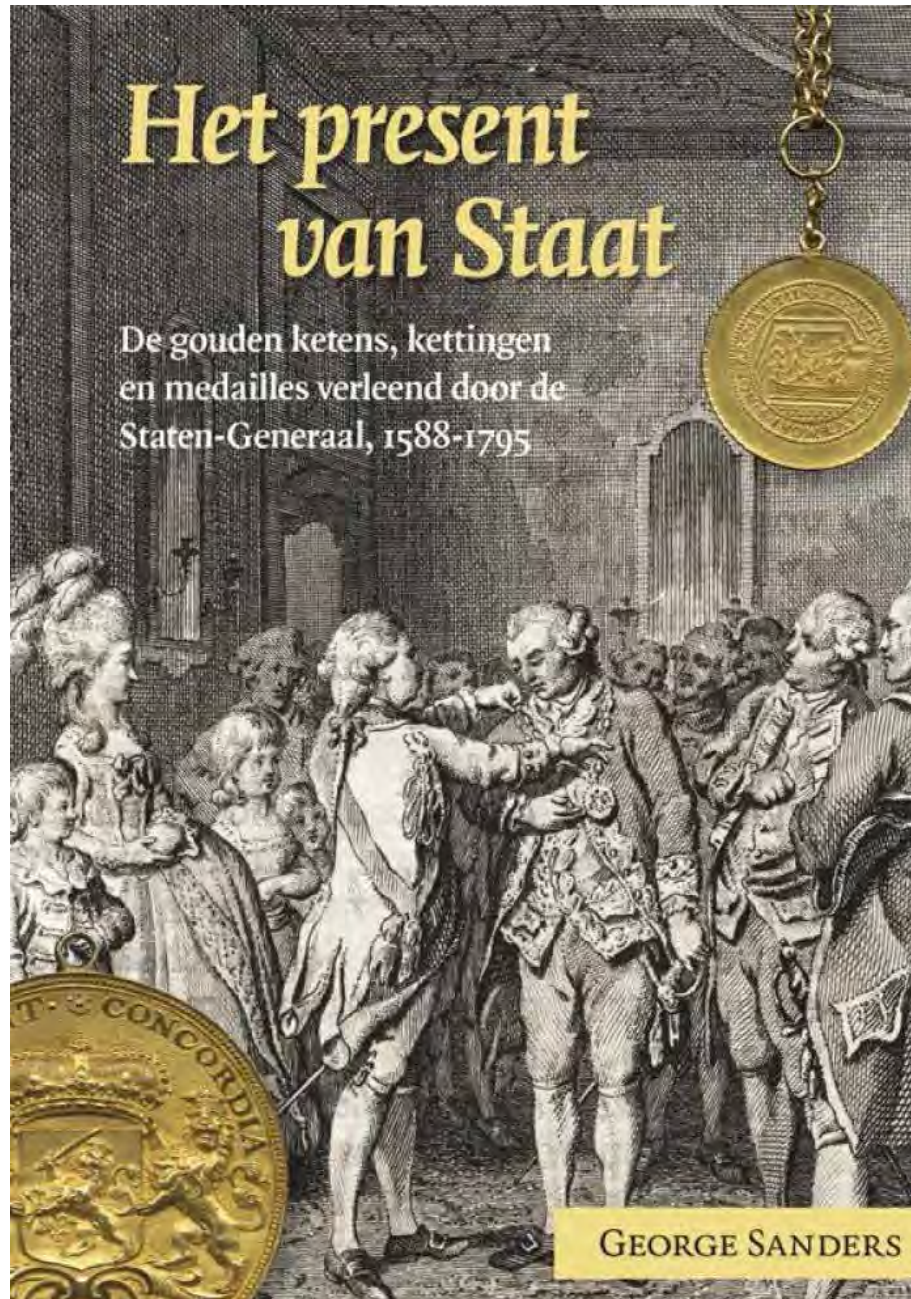
De Karel van Manderprijs wordt uitgereikt voor een publicatie ‘die het zicht op een deel van de kunstgeschiedenis aanzienlijk heeft veranderd. Wat betekent het winnen van de Karel van Manderprijs voor u?

‘Voor mij persoonlijk is het heel bijzonder, omdat het inmiddels al een aantal jaar geleden is dat de publicatie verschenen is. Ik promoveerde in 2013 op

dit onderwerp. Dan verwacht je niet meer nu een prijs te krijgen. Dat maakte het heel verrassend. En ten tweede: ik ben historicus, geen kunsthistoricus. Die kunsthistorische erkenning maakte het winnen van de prijs heel bijzonder. Het voelt als een warm bad. Historici die in musea werken, zijn vaak historici die ook met voorwerpen te maken hebben, en niet alleen maar het ‘klassieke archiefwerk’ doen. Dat archiefwerk

doe ik natuurlijk ook, maar mijn primaire bronnen zijn voorwerpen. Geschiedenis en kunstgeschiedenis schurken dan dicht tegen elkaar aan. Bij Paleis het Loo is er veel samenwerking en contact tussen historici en kunsthistorici. Bij sommige musea zie je dat die afdelingen meer gescheiden zijn en scherper worden afgebakend. In mijn werk is van zo'n barrière geen sprake, en dat geeft een andere insteek.'

U kreeg de prijs voor het boek *'Het present van Staat; de gouden ketens, kettingen en medailles verleend door de Staten-Generaal, 1588-1795*. Hoe bent u bij dit onderwerp betrokken geraakt? 'Dat komt rechtstreeks voort uit mijn functie als conservator bij het Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden, 'de afdeling lintjes en strikjes' zoals mijn collega's wel eens gekscherend zeggen. Een klein deel van mijn onderzoek heb ik als het ware zelf aangekocht. De Republiek had echter geen eigen ordeteken en onderscheidingen, maar werkte met beloningspenningen. Al langer geleden werd de basis voor

mijn onderzoek gelegd. Ik studeerde Griekse en Romeinse geschiedenis. Toen ik afgestudeerd was en als 28-jarige vervangende dienstplicht moest doen, kwam ik op de afdeling Nederlandse geschiedenis van het Rijksmuseum terecht. Een van mijn taken was het beschrijven van de omvangrijke penningcollectie, uit de periode 1450-1900. Dat was een cursus Nederlandse Geschiedenis in sneltreinvaart. Een goede basis!

De jury meent dat uw werk 'de komende decennia een onmisbaar standaardwerk binnen het kunsthistorisch en historisch onderzoek zal blijken te zijn.' Dat kan niet iedere (kunst)historicus van zijn publicatie zeggen. Maakt dit u extra trots op uw werk? 'Ik ben natuurlijk verguld met deze woorden, dat is heel bijzonder. Ik ben uiteraard niet aan mijn onderzoek begonnen met het idee om een standaardwerk te schrijven. Maar ik wilde wel de gehele periode behandelen en geen kunstmatige cesuur aanbrengen. Daardoor gaat het onderzoek niet alleen meer over medailles, het verhaal wordt groter. Tijdens het

schrijven werd me wel duidelijk hoe groot de reikwijdte van het onderzoek is.’

Wat was de grootste uitdaging bij het onderzoek en bij het schrijven van ‘Het present van Staat’?

‘Er is een aantal objecten bewaard gebleven, maar mijn proefschrift is in grote lijnen een archiefonderzoek. Het bestrijkt de hele periode 1588-1795. Mijn belangrijkste bron waren de resoluties van de Staten-Generaal: dat zijn 350 archiefbanden. Een enorme klus dus. Dat archiefonderzoek is de ruggengraat van het onderzoek, maar was ook de grootste uitdaging. Bij vlagen was het wel heel spannend. De uitkomst van archiefonderzoek kan nog veel gekker zijn dan een romanschrijver kan bedenken. Dus ik heb het altijd met veel plezier gedaan, hoewel ik heus wel eens dacht ‘ik wou dat het af was’. Maar het werkt ook zo dat je het hele verhaal eigenlijk in je hoofd hebt zitten, en dat dat er uit moet. Als dat niet gebeurt, is er namelijk geen ruimte voor andere dingen.’

Voor welke andere dingen heeft u nu weer ruimte?

‘Ik ben onder andere bezig met een publicatie over de beloningen aan de helden van de Slag bij Doggersbank (1781). Eigenlijk is de Slag bij Doggersbank helemaal geen overwinning, maar meer een ‘gelijkspel’. Maar het werd gevierd alsof het de grootste overwinning ooit was. De helden werden overladen met geschenken. Dat past helemaal in de propaganda van de stadhouder. Met het schrijfwerk ben ik al heel ver, en het boek moet volgend jaar uitkomen.

Ook dit is weer een spannend verhaal, waarbij ik veel met objecten werk. Er zijn hele rare dingen bewaard gebleven, bijvoorbeeld een schedel van een gewond geraakte matroos, die jaren later in een anatomiecollectie terecht gekomen is. Maar ook geschenken van de stadhouder, talloze prenten en pamfletten. Die pamflettenstrijd is een soort Facebook: waarin iedereen op elkaar reageert.

Ik ben een museumman, dus van het objectgerichte werken kom ik nooit meer af. Objecten spreken tot de verbeelding en leiden tot

verhalen. Objecten zijn de dragers van betekenis. Hoeveel onderzoek ik ook doe, het zal altijd met objecten samenhangen.’

Waar zou u zich graag in de toekomst verder in verdiepen?

‘Een onderwerp dat ik heel graag zou willen behandelen is de Orde van de Unie, de eerste ridderorde, gesticht door Lodewijk Napoleon. Het verhaal daaromheen zou ik graag willen schrijven. Bij de *Kanselarij der Nederlandse Orden* is materiaal aanwezig, maar veel objecten liggen ook in Parijs en Arenenberg. Voor dat onderzoek zou ik dus langere tijd daarheen moeten.’

Naast de Karel van Manderprijs reikt de VNK ook tweejaarlijks een prijs uit aan een jonge kunsthistorici. Daarnaast bestaan er nog andere kunsthistorische prijzen. Als u een kunsthistoricus een prijs zou mogen geven, wie zou dat dan zijn en waarom?

‘Dat is een heel lastige vraag. Als niet-kunsthistoricus ken ik het kunsthistorische veld minder

goed. Maar ik ben een groot voorstander van grensoverschrijdende benaderingen. Die bieden een nieuwe manier van kijken, een nieuw blikveld. Het is goed om buiten de gebaande paden te treden. De wisselwerking tussen geschiedenis en kunstgeschiedenis blijft altijd heel boeiend. Dus bijvoorbeeld een prijs op het gebied van interdisciplinair onderzoek zou ik toejuichen.’

De kunsthistorische stand van zaken: van rondleiding en lezing tot workshop en netwerken

De sectie Zelfstandige Kunsthistorici kent een grote achterban: maar liefst vijftig procent van de VNK-leden werkt zelfstandig, zo bleek uit het ledenonderzoek uit 2014. Van de freelancer die naast loondienst af en toe zelfstandige projecten uitvoert tot de fulltime zzp'er die te maken heeft met de praktijk van acquisitie, administratie en een ondernemersplan: het zijn allemaal kunsthistorici die het vak van harte uitoefenen.

Deze diverse groep kunsthistorici hebben we ook in 2017 kunnen bedienen. Zo organiseerden we op vrijdag 27 januari een bezoek aan de tentoonstelling over Peter Alma in Museum Arnhem. Zelfstandig curator Marieke Jooren – nu inmiddels sectiebestuurslid – gaf een rondleiding en ging in op de praktijk van kunsthistorisch ondernemen. Het verslag van deze succesvolle middag is te lezen op de [VNK-website](#).

De tweede bijeenkomst die de sectie dit jaar organiseerde, was een workshopmiddag met als titel *De markt op: Hoe profileer ik mijzelf?*, die plaatsvond op 10 november in het Noordbrabants Museum. Jezelf in de markt zetten als zelfstandig ondernemer kan lastig zijn. Niet alleen als beginner maar ook als je al werkervaring en een netwerk hebt opgebouwd, is het van belang je profiel regelmatig tegen het licht te houden. Tijdens de middag deden de deelnemers niet alleen inspiratie op, ze gingen ook naar huis met handvatten voor het vormgeven van hun unieke verhaal. In Het Noordbrabants Museum werden we welkom geheten door Helewise Berger, oud-sectiebestuurslid en nu conservator ter plaatse.

Daarna sprak freelance communicatieadviseur Heidi Vandamme over haar ervaringen met de organisatie en promotie van de Jheronimus Bosch-tentoonstelling van 2016. Uit haar verhaal werd duidelijk dat

reputatie onmisbaar is voor de positie in de markt. Maar, benadrukte Heidi, niet alleen je eigen reputatie is van belang, die van de opdrachtgever is dat ook. Ze kijkt bij elke opdracht bovendien of die aan minimaal twee van de drie p's voldoet: *prestige*, *plezier* en *poen*. En minstens even belangrijk is het om een helder mandaat te krijgen van je opdrachtgever.

De opdracht die Het Noordbrabants Museum aan Heidi meegaf, was kwantitatief geformuleerd. De Boschtentoonstelling moest 300.000 bezoekers trekken en die bezoeken moesten hoog (>8) gewaardeerd worden. Om deze

verwachtingen waar te maken, definieerde ze de *unique selling points* van de Boschtentoonstelling: Bosch komt na 500 jaar thuis in zijn stad (waar zijn oeuvre tot stand kwam); nooit eerder komen zoveel werken van Bosch bijeen (17 van de 24 schilderijen en 19 van de 20 tekeningen); en het betreft het meest omvangrijke onderzoek naar Bosch ooit.

De tentoonstelling bleek aan alle geformuleerde verwachtingen te voldoen. Binnen drie weken waren de 300.000 online tickets uitverkocht, wat resulteerde in het tot drie keer toe verruimen van de openingstijden (waardoor in totaal 80.000 extra online

tickets beschikbaar kwamen). Ondanks de drukte werd de tentoonstelling hoog gewaardeerd door de bezoekers. De reputatie van Heidi was daarmee bevestigd bij het museum en de reputatie van het museum bij de bezoekers. Ondanks de successen waren er ook uitdagingen. Door een te vroeg uitgezonden documentaire over het onderzoek ontstonden er spanningen met een aantal bruikleengevers.

Na dit inspirerende voorbeeld volgde de workshop van Robert-Jan Hofhuis. Hij begeleidt studenten aan de HKU en startende ondernemers via Cultuur + Ondernemen en zijn eigen adviesbureau 'Met Inform' met het

vinden van de juiste positionering en profilering. Tijdens de workshop maakte Robert-Jan gebruik van de *Effectuation*-methode. Hierbij wordt uitgegaan van de middelen die de ondernemer al voor handen heeft en wordt gezocht naar de doelen die daarmee bereikt kunnen worden. Hij zette dit af tegen het *Causation*-model dat veel gebruikt wordt in het traditionele ondernemingsplan: eerst wordt het doel bepaald en vervolgens wordt er naar de middelen gezocht die nodig zijn om dit te bereiken. Het voordeel van *Effectuation* is dat er meerdere doelen gesteld kunnen worden en dat die in de loop van de tijd kunnen veranderen. Het is een

organische en wendbare manier van ondernemen waarbij de ondernemer optimaal gebruik maakt van zijn of haar sterkste kanten.

De deelnemers gingen in de workshop op zoek naar de middelen die zij al in huis hebben. Ze maakten van tevoren een opdracht waarin zij hun sterke punten, kwaliteiten en successen verkenden. Vervolgens werden er tijdens de workshop verschillende individuele oefeningen gedaan. De deelnemers reflecteerden zodoende niet alleen op hun persoonlijke vaardigheden en kernkwaliteiten, maar ook op wie zij zijn en wat zij belangrijk vinden. Het resultaat was dat iedere deelnemer aan het eind van de middag een uniek verhaal over zichzelf presenteerde. Enkele deelnemers konden tijdens de workshop al tot een compleet verhaal komen, terwijl anderen nog wat extra tijd nodig hadden. Deze workshop verdient dan ook zeker een vervolg.

In 2018 willen we graag de formule van het afgelopen jaar herhalen: in het voorjaar een bijeenkomst gericht op projecten en ervaringen van zelfstandige kunsthistorici en in het najaar een workshop. Ook het samenkomen in de vorm van netwerkborels wordt zeer gewaardeerd. Het belang van het bundelen van krachten om de positie van zelfstandige kunsthistorici te versterken is, in breder verband, ook de politiek niet ontgaan. Onlangs is een motie aangenomen om zzp'ers in de culturele sector te ondersteunen in hun onderhandelingspositie en financieringsmogelijkheden. We volgen deze ontwikkelingen op de voet.

De sectie Zelfstandige
Kunsthistorici,
Samantha Hoekema
Menno Jonker
Marieke Jooren
Merel van den Nieuwenhof
Sophia Zürcher
[Reacties via zelfstandige@kunsthistorici.nl]

TERUGBLIK 2017

27 januari 2017: netwerkborrel en tentoonstellingsbezoek *Peter Alma. Van De Stijl naar communisme* in Museum Arnhem

V N
— —
K —

TERUGBLIK 2017

17 maart 2017: Excursie Marinus Boezem,
Oude Kerk Amsterdam

TERUGBLIK 2017

31 maart 2017: Informatiemiddag CKV 2.0,
Montessori Lyceum Amsterdam

TERUGBLIK 2017

April / mei: Kijkjes in de keuken van de
Commissies ruimtelijke kwaliteit Gelderland en
Utrecht

V N
K

we want
to hear
from you

TERUGBLIK 2017

Start van het VNK-panel

V N
— —
K
—

TERUGBLIK 2017

6 oktober 2017: Kunsthistorische Dag in het Groninger Museum ism Horst Gerson Lezing

V N
— —
K
—

TERUGBLIK 2017

3 november 2017: schrijfworkshop Kort en krachtig, Amsterdam Museum

TERUGBLIK 2017

10 november 2017: De markt op: hoe profileer ik mijzelf? Workshop voor Zelfstandige Kunsthistorici in het Noordbrabants Museum

Algemene ledenvergadering 2017

Aula Groninger Museum, Groningen, vrijdag 6 oktober 2017, jaarvergadering: 11:00-11:30; prijs: 12:10-12:30

1.

WELKOM

Voorzitter Annette de Vries opent de vergadering om 11:00u. Aanwezig zijn 5 van de 7 bestuursleden en de officemanager.

2.

VASTSTELLING AGENDA

De agenda is vastgesteld.

3.

VERSLAG ALGEMENE LEDENVERGADERING 12 NOVEMBER 2016

Het verslag van 2016 is goedgekeurd en daarmee vastgesteld.

4.

TERUGBLIK 2017

Visuele presentatie van de activiteiten van 2017 wordt getoond. Overzicht activiteiten:

- Sectie Zelfstandigen, 27 januari 2017, Museum Arnhem: netwerkborrel en bezoek aan tentoonstelling *Peter Alma. Van De Stijl naar communisme*
- Algemeen, 17 maart 2017,

Oude Kerk Amsterdam: excursie Marinus Boezem

- Sectie Educatie, 31 maart 2017, Montessori Lyceum Amsterdam: informatiemiddag CKV 2.0
- Sectie Architectuur, april/mei 2017: 'Kijkje in de keuken' bij de commissies Ruimtelijke kwaliteit Gelderland en Utrecht

5.

BERICHTEN VANUIT BESTUUR EN SECTIES

Samenstelling bestuur:

Twee bestuurswisselingen hebben plaatsgevonden:

- Bestuurslid Fredric Baas is per 6 oktober 2017 teruggetreden als bestuurslid VNK. Hij treedt hiermee ook af als voorzitter van de Sectie Musea.
- Epcó Runia (sinds kort Hoofd Collectie van het Rembrandthuis), tot heden voorzitter van de Sectie Educatie, wordt de nieuwe voorzitter van de Sectie Musea. Vanuit de Sectie

Educatie zal worden voorzien in een nieuw VNK-bestuurslid.

Officemanager:

Officemanager Eline Levering is zwanger en zal in haar verlofperiode vervangen moeten worden. Een oproep voor vervanging is gedaan.

Institutionele steunleden:

Nieuw steunlid: Van Gogh Museum

Wijziging statuten Karel van Manderstichting

Wens is om de statuten van de Karel van Manderstichting zodanig aan te passen dat deze de ANBI-status kan krijgen. Dit opent de mogelijkheid om subsidies/fondsen/donaties te werven. Voor de VNK zelf is deze ANBI-status afgewezen. Doel van de KvM-stichting: stimuleren en honoreren van kwalitatief hoogstaand kunsthistorisch en architectuurhistorisch onderzoek over de hele breedte van het vakgebied. Gericht op het nationaal

en internationaal versterken van het vak en draagvlak hiervoor onder een groot publiek. Het is zodanig breed geformuleerd dat naast de uitreiking van kunsthistorische prijzen ook inhoudelijke congressen en andere activiteiten die voor de VNK-doelstelling bevorderlijk zijn hieronder kunnen vallen. Belangrijkste – en ook vereiste – verandering is de bestuursaanstelling: 1 bestuurslid VNK, 1 bestuurslid (kunsthistoricus) uit universitaire wereld en 1 bestuurslid (kunsthistoricus) uit musea. In het vervolg zullen zaken van deze stichting ook geen onderdeel meer uitmaken van de ALV.

Jan van Gelderprijs

De Jan van Gelderprijs wordt dit jaar niet uitgereikt omdat het door de jury gehanteerde minimum van 10 kandidaten niet is gehaald. Het is niet de eerste keer dat de oogst beperkt is en daarom heeft het VNK-bestuur besloten om deze prijs voortaan tweejaarlijks uit te reiken.

Sectie Universiteiten

Bestuurslid Arjan de Koomen geeft een toelichting op de doelstelling van de nieuw te vormen sectie. Bij de andere secties is de netwerkfunctie belangrijk, maar dat is voor deze sectie minder relevant. Om de universitaire beroepsgroep bijeen te krijgen moet een thema worden gekozen waarvan de urgentie duidelijk is, maar elders nog geen plek heeft. Gekozen is voor een verkenning van de staat van het onderwijs aan de kunsthistorische opleidingen. Ontwikkelingen, samenwerking, profilering, en aansluiting op de beroepspraktijk zullen belangrijke onderwerpen zijn. We noemen dit verkenningsproject de onderwijsagenda. De wens is om op de ALV van 2018 de resultaten te presenteren en iets concrete plannen aan te reiken

6.**PRESENTATIE
JAARREKENING**

Penningmeester Ellis Dullaart geeft toelichting op de jaarrekening 2016 en begroting 2018. Op 31 december 2016 bedroegen de saldi van de betaal- en spaarrekening respectievelijk €173.63 en €16.011,88. Voor alle cijfers van de

jaarrekening en de begroting, zie onderaan dit verslag.

Jaarrekening 2016:

In tegenstelling tot de twee voorafgaande jaren is het boekjaar 2016 afgesloten met een negatief saldo, zoals ook voorzien was in de begroting. Omdat 2014 en 2015 echter afgesloten waren met een positief saldo, valt het met de teruglopende reserves erg mee.

Het totale bedrag dat tijdens kalenderjaar 2016 aan inkomsten is gegenereerd, bedraagt bijna €25.000,-: €2000,- meer dan begroot. Het totale bedrag dat tijdens kalenderjaar 2016 is uitgegeven, bedraagt bijna €30.000,-: ca. €5000,- meer dan begroot. Concluderend blijkt dat er over 2016 meer inkomsten zijn gegenereerd dan begroot, en dat de uitgaven de begroting met ruim €2500 hebben overschreden. Dit resulteert in een negatief saldo van bijna €5000,-, €500,- meer dan begroot.

Begroting 2018:

Zoals in de conceptbegroting 2018 te zien is, verwacht het bestuur dat het komend jaar de inkomsten van de activiteiten, workshop en Kunsthistorische Dag op ongeveer

hetzelfde niveau zullen blijven als de afgelopen jaren. Voor de posities contributie en sponsoring is optimistisch begroot, omdat het bestuur het komende jaar stevig wil inzetten op het vergroten van het aantal leden en institutionele steunleden.

Kascommissie

De jaarrekening 2016 en de conceptbegroting 2018 zijn reeds goedgekeurd door de Kascommissie, bestaande uit Roman Koot en Marion van de Marel-Konings. Zij deden tevens een aantal zeer nuttige aanbevelingen. We bedanken hen hartelijk voor hun bijdrage.

7.**RONDVRAAG**

Er zijn geen vragen.

8.**UITREIKING
KUNSTHISTORISCHE PRIJZEN****Karel van Manderprijs 2017**

De Karel van Manderprijs 2017 is gebaseerd op de bibliografie 'Beeldende Kunst en Kunstnijverheid 1700-1850'. Deze omvangrijke bibliografie is

samengesteld door Loes Scholten, waarvoor de VNK haar zeer dankbaar is. Het juryrapport wordt voorgelezen door juryvoorzitter Annette de Vries. Uit de bibliografie zijn door de jury vier publicaties genomineerd. De genomineerde publicaties scoren hoog op de criteria vernieuwend qua onderwerp/materiaal en wetenschappelijke relevantie.

De winnaar van de Karel van Manderprijs 2017 is G.P. Sanders (conservator van het Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden en conservator van de Oranjepenningen van Paleis Het Loo) met zijn publicatie *Het present van Staat; de gouden ketens, kettingen en medailles verleend door de Staten-Generaal, 1588-1795*, Hilversum 2013. Promotie Universiteit Leiden.

Zie voor de genomineerden en het uitgebreide verslag het Juryrapport Karel van Manderprijs 2017.

9.**SLUITING**

De algemene ledenvergadering is gesloten om 11:30u.

De prijsuitreiking is gesloten om 12:30u.

	BEGROTING 2016	REALISATIE 2016	VERSCHIL
INKOMSTEN			
contributie	€ 18.500,00	€ 18.040,00	€ -460,00
rente	€ 200,00	€ 170,56	€ -29,44
sponsoring	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ -
workshop	€ 1.000,00	€ 875,00	€ -125,00
kunsthistorische dag	€ 750,00	€ 3.475,00	€ 2.725,00
sectie activiteiten	€ 1.000,00	€ 862,50	€ -137,50
diversen	€ - +	€ 32,72 +	€ 32,72 +
TOTAAL INKOMSTEN	€ 22.950,00	€ 24.955,78	€ 2.005,78

	CONCEPTBEGROTING 2018
INKOMSTEN	
contributie	€ 18.500,00
rente	€ 150,00
sponsoring	€ 2.500,00
workshop	€ 1.000,00
kunsthistorische dag	€ 2.250,00
sectie activiteiten	€ 750,00
diversen	€ - +
TOTAAL INKOMSTEN	€ 25.150,00

	BEGROTING 2016	REALISATIE 2016	VERSCHIL
UITGAVEN			
<i>Organisatie</i>			
office management	€ 12.500,00	€ 12.227,73	€ -272,27
druk-/portokosten	€ 1.000,00	€ 228,96	€ -771,04
admin/onkosten	€ 250,00	€ 1.791,59	€ 1.541,59
bestuurskosten	€ 250,00	€ 506,05	€ 256,05
website/bulletin	€ 500,00 +	€ 776,72 +	€ 276,72
SUBTOTAAL	€ 14.500,00	€ 15.531,05	€ 1.031,05
<i>Evenementen</i>			
workshop	€ 2.000,00	€ 1.422,20	€ -577,80
kunsthistorische dag	€ 2.500,00 +	€ 6.092,20	€ 3.592,20
sectie activiteiten	€ 2.500,00	€ 1.646,93 +	€ -853,07
SUBTOTAAL	€ 7.000,00	€ 9.161,33	€ 2.161,33
<i>Kunsthistorische prijzen</i>			
K.v. Mander	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ -
J. van Gelder	€ 1.000,00	€ 1.000,00	€ -
diversen	€ 250,00 +	€ - +	€ -250,00
SUBTOTAAL	€ 2.750,00	€ 2.500,00	€ -250,00
<i>Overige</i>			
bibliografie	€ 2.750,00	€ 2.251,50	€ -498,50
CIHA	€ 200,00	€ 200,00	€ -
onvoorzien	€ 200,00 +	€ 264,11 +	€ 64,11
TOTAAL UITGAVEN	€ 27.400,00	€ 29.907,99	€ 2.507,99

	CONCEPTBEGROTING 2018
UITGAVEN	
<i>Organisatie</i>	
office management	€ 12.500,00
druk-/portokosten	€ 250,00
admin/onkosten	€ 500,00
bestuurskosten	€ 250,00
website/bulletin	€ 750,00 +
SUBTOTAAL	€ 14.250,00
<i>Evenementen</i>	
workshop	€ 1.000,00
kunsthistorische dag	€ 3.000,00
sectie activiteiten	€ 1.200,00 +
SUBTOTAAL	€ 5.200,00
<i>Kunsthistorische prijzen</i>	
K.v. Mander	€ 1.500,00
J. van Gelder	€ 1.000,00
diversen	€ 250,00 +
SUBTOTAAL	€ 2.750,00
<i>Overige</i>	
bibliografie	€ 2.500,00
CIHA	€ 200,00
onvoorzien	€ 250,00 +
TOTAAL UITGAVEN	€ 25.150,00

SALDO 2016	€ -4.450,00	€ -4.952,21	€ -502,21
-------------------	--------------------	--------------------	------------------

SALDO 2018	€ -
-------------------	------------

	ultimo 2015	ultimo 2016	verschil
Stand betaalrekening	€ 1.563,86	€ 173,63	€ -1.390,23
Stand kapitaalrekening	€ 24.761,32	€ 16.011,88	€ -8.749,44
Stand kas	€ -	€ -	€ -
Trofeeën à €110 p.s.	€ 1.430,00	€ 1.210,00	€ -220,00
TOTAAL	€ 27.755,18	€ 17.395,51	€ -10.359,67

	ultimo 2018
Stand betaalrekening	€ 150,00
Stand kapitaalrekening	€ 17.500,00
Stand kas	€ -
Trofeeën à €110 p.s.	€ 770,00 +
TOTAAL	€ 18.420,00

Nog geen lid van de VNK?

De Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici wil kunst- en architectuurhistorici in Nederland bij elkaar brengen en kennisoverdracht, ontmoeting en discussie binnen het vakgebied bevorderen. Dat doen we onder andere door het organiseren van bijeenkomsten en workshops, door het uitgeven van het bulletin *Kunsthistorici* en door actief te zijn op de website en *social media*.

Bijna 1000 kunst- en architectuurhistorici in Nederland en daarbuiten zijn al lid van de VNK. Als lid blijf je op de hoogte van het laatste nieuws uit het vakgebied en krijg je de mogelijkheid regelmatig collega's te ontmoeten en je netwerk uit te breiden. Studenten en gepensioneerden kunnen bovendien voor een lager tarief lid worden. Het is nu ook voor instellingen mogelijk om de VNK te steunen.

Lidmaatschap:

€ 30,- of €23,- per jaar (studenten en gepensioneerden)

Lidmaatschap voor het leven:

€ 1.000 (u ontvangt het boek *Onder kunsthistorici*)

Institutioneel steunlidmaatschap:

€ 500,- per jaar (u krijgt 2 deelnemersplaatsen tijdens de VNK-activiteiten en vermelding van uw logo op de website)

Begunstigers lidmaatschap (persoon/instituut):

€ 100,- per jaar (u wordt vermeld op de website)

Aanmelden?

Stuur een email naar de ledenadministratie: secretariaat@kunsthistorici.nl en vermeld hierin achternaam, voorletters en titel, adres, postcode+ woonplaats, geslacht, afstudeerrichting en e-mailadres. De kosten van het lidmaatschap zijn inclusief het abonnement op *Kunsthistorici*.

www.kunsthistorici.nl

INSTITUTIONELE STEUNLEDEN VNK:

RIJKS MUSEUM

PAN

AMSTERDAM

Colofon

Kunsthistorici is een uitgave van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK)

28ste jaargang, nr. 3, december 2017

Redactie

Eline Levering, Mphil, hoofd- en eindredactie
Annette de Vries, redactieraad
Ellis Dullaart MA, redactie

Vormgeving en opmaak

Janna & Hilde Meeus, www.meeusontwerpt.nl

Redactieadres

Eline Levering, secretariaat@kunsthistorici.nl

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van:

Nynke Feenstra	Pieter Douwes
George Sanders	Samantha Hoekema
Lidewij de Koekoek	Marieke Jooren
Meta Knol	Merel van den Nieuwenhof
Jan Six	Sophia Zürcher
Wieteke van Zeil	Menno Jonker
Femke Hameetman	Annette de Vries
Mayken Jonkman	Eline Levering
Anne van Dam	Ellis Dullaart
	Geerte Boersma

Bestuur VNK

dr. Annette de Vries, voorzitter
Geerte Broersma MA, secretaris
Ellis Dullaart MA, penningmeester
dr. Arjan de Koomen
dr. Eloy Koldewey
Menno Jonker MA
Epcó Runia

Abonnement

Een abonnement op *Kunsthistorici* is inbegrepen bij het lidmaatschap van de VNK. De jaarlijkse contributie bedraagt € 30,- en € 23,- (gepensioneerden en studenten), ongeacht in welke maand men zich opgeeft. U wordt verzocht gebruik te maken van de toegestuurde betalingsinstructies. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de ledenadministratie.

Kunsthistorici wordt digitaal verspreid.

Opzegging

Lidmaatschap en abonnement worden jaarlijks stilzwijgend verlengd. Het lidmaatschap kan alleen schriftelijk bij de ledenadministratie worden opgezegd, op elk moment en met onmiddellijke ingang.

(Email)adreswijzigingen

Doorgeven aan de ledenadministratie.

Secretariaat en ledenadministratie

VNK
t.a.v. Eline Levering
Postbus 90418
2509 LK Den Haag
secretariaat@kunsthistorici.nl

www.kunsthistorici.nl